

Social Work & Education

©SW&E, 2021

УДК 464.2-021.161-056.26

DOI: 10.25128/2520-6230.21.2.6.

Тетяна Кочубей,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної
педагогіки та соціальної роботи,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
вул. Садова, 2, м. Умань, Україна;
E-mail: udpu_tania@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9104-8442>

Наталія Левченко,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
вул. Садова, 2, м. Умань, Україна;
E-mail: n.levchenkod@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5479-1907>

Статус статті:

Отримано: квітень 19, 2021

1-ше рецензування: квітень 24, 2021

Прийнято: травень 30, 2021

Кочубей, Т. (2021). Загальні засади створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю. *Social Work and Education*, Vol. 8, No. 2. pp. 204-214. DOI: 10.25128/2520-6230.21.2.6.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Анотація. В умовах розвитку країни та спрямування на соціально-орієнтоване суспільство популяризації проявів гуманізму, подолання явища сегрегації людей з інвалідністю не можна залишати без уваги. У статті доведено актуальність питання створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю. На основі аналізу Національної стратегії створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року, описано основні цілі та напрями роботи. Описано загальні прояви існуючих бар'єрів у житті людей з інвалідністю. Запропоновані заходи щодо їх подолання на основі напрямів цієї Стратегії. Охарактеризовано принципи Універсального дизайну. Дотримання яких передбачено у розробці всіх заходів зі створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю.

Ключові слова: люди з інвалідністю; бар'єри; безбар'єрне середовище; універсальний дизайн; інклюзивний туризм.

Вступ

Люди з інвалідністю стикаються з багатьма різними бар'єрами, зокрема з фізичними, соціальними, економічними, які не дозволяють їм повноцінно та ефективно брати участь у суспільному житті.

Вони не мають рівного доступу до основних ресурсів, таких як освіта, працевлаштування, охорона здоров'я та системи соціального та правового забезпечення, але мають вищий рівень смертності. Незважаючи на це, інвалідність залишається в основному непомітною в загальному порядку денному розвитку багатьох країн. Безбар'єрне середовище – це те, що дозволяє людям з інвалідністю пересуватися безпечно, вільно та користуватися всіма спорудами в межах забудованого середовища, дорогами, парками, садами та іншими місцями. Метою безбар'єрного проектування є створення середовища, що підтримує незалежне функціонування людей, щоб вони могли брати участь у всіх заходах без сторонньої допомоги.

Поширена думка, що пандус та ліфт, чи підйомник – це все, що потрібно для того, щоб побудований простір був безбар'єрним. Але безбар'єрність має багато інших аспектів, починаючи від ширини дверей та проходу до поверхні підлоги, від висоти стійки до дверних ручок та перил та від вивісок до слухового сигналу. Слід забезпечити безбар'єрний дизайн для доступу людей з інвалідністю. При створенні безбар'єрного середовища необхідно враховувати перелік елементів дизайну, пандуси, поручні, ліфти, вивіски, інформаційні та сервісні прилавки тощо (Barrier-free design: Making environment accessible to the disabled, 2013).

Більше 1 мільярда людей мають якусь форму інвалідності. Це відповідає майже 15% населення світу. Від 110 мільйонів (2,2%) до 190 мільйонів (3,8%) людей 15 років і старше відчують значні труднощі у функціонуванні. Більш того, показники інвалідності зростають у зв'язку зі старінням населення і зростанням тягаря хронічних порушень здоров'я.

Форми інвалідності можуть бути самими різними. Деякі порушення здоров'я, пов'язані з інвалідністю, призводять до поганого стану здоров'я і спеціальним медико-санітарним потребам, а інші порушення не призводять до цього. Однак усі люди з інвалідністю мають такі ж загальні потреби, як і всі інші люди, і, тому, їм необхідний доступ до основних служб охорони здоров'я, соціального захисту та обслуговування в першу чергу. Стаття 25 Конвенції ООН про права інвалідів підтверджує право інвалідів на найвищий досяжний рівень здоров'я без дискримінації (Департамент охорони здоров'я та реабілітації, 2019).

Сьогодні доступність для всіх визнана основною необхідністю, і в усьому світі намагаються це забезпечити. Безбар'єрні функції зараз стають фундаментальними для всіх дизайнерських концепцій. Необхідно підвищити рівень обізнаності щодо необхідності безбар'єрного доступу. Всі ці заходи повинні ефективно впроваджуватись для подолання бар'єрів та відкриття дверей для інклюзивного

суспільства. Цей новий підхід до дизайну забезпечить безбар'єрне середовище для всіх (Barrier-free design: Making environment accessible to the disabled, 2013).

Аналіз основних досліджень і публікацій

У період невпинного розвитку нашого суспільства, вивчення проблем життєдіяльності людей з інвалідністю є досить актуальною темою. Дослідження та розробки безпечного інтелектуального інтернет середовища представлені у праці М. Роганова (2021); проблеми якості інклюзивного менеджменту на будівельних підприємствах для людей з особливими потребами висвітлює Н. Ширяєва (2020); особливості дизайну офісних приміщень для людей з порушенням опорно-рухового апарату описують О. Полякова та Т. Булгакова (2021); роль громадських організацій у сфері надання соціальних послуг та створення соціальної інклюзії для людей з інвалідністю описано у працях О. Лещенко (2021), С. Каштан (2019); питання комплексної реабілітації людей з інвалідністю та соціального обслуговування в спеціальних реабілітаційних установах розглядали К. Бабич-Касьяненко (2019), Т. Христова (2019), М. Бук (2020); аналізом адміністративно-правового захисту осіб з інвалідністю та їх місця в системі права на доступність об'єктів та послуг займалися О. Варгуляк (2021) та С. Кандиба (2020); проблеми створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю у сфері туристичних послуг описують М. Барна (2020) та І. Тучковська (2021). Отже, кількість піднятих питань та задіяних у вивченні цих питань науковців досить велика. Але попри це дослідження питання створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю залишається не відкритим в повній мірі, що і пояснює актуальність обраної нами теми дослідження «Загальні засади створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю».

Мета статті – теоретично обґрунтувати загальні засади зі створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю, здійснити аналіз напрямів державної політики зі створення безбар'єрного простору.

Методологія дослідження

Для досягнення поставленої мети було здійснено аналіз наукової літератури та досліджень з питань створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю. Проаналізовано нормативні документи та виокремлено головні аспекти з вирішення проблемного питання та узагальнено отриману інформацію.

Основна частина

14 квітня 2021 році розпорядженням Кабінету Міністрів України схвалено Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. З метою створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої

права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної та громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики (Про схвалення Національної стратегії....., 2021).

Відповідно політика держави зазнає змін та отримує нові орієнтири стосовно забезпечення життєдіяльності людей з інвалідністю. Тож, ми проаналізували кожен напрям Стратегії та визначила основні заходи щодо виконання завдань цієї Стратегії. Всього виділено такі напрями безбар'єрності:

- фізична безбар'єрність;
- інформаційна безбар'єрність;
- цифрова безбар'єрність;
- суспільна та громадянська безбар'єрність;
- освітня безбар'єрність;
- економічна безбар'єрність.

Фізичні бар'єри – це найпоширеніші перешкоди в повсякденному житті людини з інвалідністю. Обмеження що не дозволяють вільно пересуватися вулицями, громадським транспортом та навіть іноді просто вийти з дому. В обмеженому доступі і більшість громадських закладів та закладів культурного просвітництва. Також транспортні засоби не пристосовані для перевезення людей з особливими потребами. В цьому випадку повинен відбуватися контроль над будівництвом та проектуванням архітектурних споруд, тим паче що спеціальні будівельні норми розроблені. Однак виникає нова проблема в недостатній кількості кваліфікованих фахівців у сфері архітектури і транспорту. Тож для розвитку фізичної безбар'єрності набуває попиту підготовка фахівців, які компетентні у відповідних будівельних та проектувальних стандартах. Також встановлення технічних вимог до громадського транспорту, запровадження стандартів інклюзивності для громадських установ та організацій.

З інформаційними бар'єрами люди з інвалідністю мають труднощі в одержанні інформації. Тут також між собою пов'язані цифрові та економічні бар'єри. З певних економічних причин людина з інвалідністю не в змозі купити нові носії інформації такі як, телевізор, радіоприймач, газету. Не має певних технологічних навичок щоб оновити, або встановити спеціальне програмне забезпечення відповідно до її нозології. Тобто з розвитком цифрових технологій і виникають нові цифрові бар'єри. Створюється нове спеціальне програмне забезпечення але люди з інвалідністю не мають змоги ним скористатись. Відтак наявність довготривалих інформаційних бар'єрів може призвести до вгасання інтелектуальних здібностей людини з інвалідністю. З іншого боку з розвитком різних видів допомоги людям з інвалідністю розробкою інноваційних програм та проектів з реабілітації, вони не користуються попитом, через високий рівень інформаційних бар'єрів. Люди просто не знають які можливості для них відкриті

та що вони можуть отримати. Тому також виникають хибні уявлення про потреби людей з інвалідністю та особливості їх особистості, що ускладнює комунікацію та взаємозв'язок із соціумом (Бочелюк, Турубарова, 2011). Тож для подолання проявів інформаційних бар'єрів варто звернути увагу на забезпечення людей з інвалідністю всією інформацією що оприлюднюється органами влади та соціального обслуговування відповідними необхідними форматами (шрифтом Брайля, аудіо чи відео повідомленнями з перекладом на жестову мову). Це повинно стосуватись не тільки офіційної інформації а й всіх програм та передач, що транслюються на державному телебаченні. Тобто створення умов повної доступності медіаконтенту. Для цього відповідно набуває актуальності навчання та підготовка фахівців з аудіозапису, жестової мови та альтернативних засобів комунікації (Про схвалення Національної стратегії....., 2021).

До цифрових бар'єрів також можна віднести непристосованість різних цифрових додатків до особливих потреб людей з вадами зору, слуху чи інтелектуальними порушеннями. А також відсутність покриття та доступу до швидкісного Інтернету. Яке без заперечень людям з інвалідністю маж надаватись на пільгових умовах щоб знову не виникали економічні бар'єри. Задня подолання цих бар'єрів має проводитись навчання з цифрової освіти, де можна буде навчитись та отримати доступ до різних цифрових послуг та необхідних спеціальних сайтів та додатків.

Суспільні та громадянські бар'єри здебільшого пов'язані з соціально ізоляцією людей з інвалідністю. Тому перш за все має проводитись просвітницька робота з населенням. Це можливе у вигляді різноманітних акцій, тренінгів, залучення населення до волонтерства та супроводу людей з інвалідністю на громадських заходах. Створення мистецьких виставок, робіт людей з інвалідністю.

На рахунок подолання соціальних бар'єрів у людей з інвалідністю, шляхом створення рівного доступу до культурного життя, сприяння самореалізації, активної громадянської позиції, для цього найкраще підходить інклюзивний туризм. Який має реабілітаційний вплив, сприяє соціалізації людей з інвалідністю, покращенню рівня культурного та суспільно-політичного життя. За рахунок пізнання нової інформації, єднанні з природою, відвідуванні різних культурних заходів виставок та екскурсій, постійному перебуванні у соціальних групах. Безповоротно змінює життя людини з інвалідністю та сприяє подоланню соціальної ізоляції в повній мірі. Після залучення людини з інвалідністю до інклюзивного туризму, вона відчуває свою приналежність до суспільства, починає вірити в свої сили, змінюється поведінка у громадських місцях, відчувається впевненість у собі.

Також наразі відбувається активне впровадження освітньої безбар'єрності. Це явище передбачає створення можливостей для вільного доступу до освіти протягом життя, можливість здобуття іншої професії, підвищення кваліфікації та

опанування додаткових компетентностей (Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, 2021). Наразі у закладах загальної освіти активно створюються інклюзивні класи, у закладах вищої освіти повноцінні інклюзивні групи де студенти з особливими освітніми потребами навчаються на рівні з іншими але з врахуванням їхніх функціональних можливостей. Дедалі більше роботодавців приймають на роботу працівників з інвалідністю та створюють для них відповідні умови праці. Відштовхуючись від цього знову ж таки постає питання у підготовці фахівців, із забезпечення навчального процесу для людей з інвалідністю.

Варто звернути увагу і на те, що всі заходи зі створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю мають відповідати принципам Універсального дизайну (1997). Отже, існує 7 принципів універсального дизайну:

Принцип 1: Рівноправне використання. Принцип рівності та доступності середовища для кожного – надання однакових засобів для всіх користувачів з метою уникнення уособлення окремих груп населення. Дизайн має бути корисним та легким у сприйнятті та використанні для людей з різним рівнем можливостей.

Принцип 2: Гнучкість у користуванні. Дизайн має забезпечити наявність широкого переліку індивідуальних налаштувань та можливостей з врахуванням потреб користувачів.

Принцип 3: Просте та зручне використання. Дизайну повинна бути притаманна простота та інтуїтивно зрозуміле використання незалежно від досвіду, освіти, мовного рівня та віку користувачів.

Принцип 4: Сприйняття інформації незалежно від сенсорних можливостей користувачів. Дизайн сприяє ефективному донесенню всієї необхідної інформації до користувача, незалежно від зовнішніх умов або можливостей сприйняття користувачем.

Принцип 5: Припустимість помилок. Дизайн зводить до мінімуму можливість виникнення ризиків та шкідливих наслідків випадкових або ненавмисних дій користувачів.

Принцип 6: Низький рівень фізичних зусиль. Дизайн сприяє дієвому та зручному використанню з мінімальним рівнем стомлюваності. Дизайн розраховано на незначні фізичні ресурси зусилля, що їх мають докладати користувачі.

Принцип 7: Наявність необхідного розміру і простору при підході, під'їзді та різноманітних маніпуляціях незважаючи на антропометричні характеристики, стан та мобільність користувача (Універсальний дизайн, 1997).

Висновки

Отже, загальні засади створення безбар'єрного середовища є досить актуальним питанням державної політики. Проаналізувавши напрями роботи стосовно створення безбар'єрного середовища ми дійшли висновку, що багато аспектів потрібно розвивати, удосконалювати для того щоб відповідати всім вимогам законодавства. Тим самим повинен відбуватись неперервний контроль за дотриманням вимог законодавства, що дасть змогу виявляти та усувати недоліки системи, і тільки тоді ці зміни будуть стабільними. Також варто, зазначити що залучення людей з інвалідністю до розробки заходів з усунення бар'єрів в першу чергу допоможе їм подолати свої особисті бар'єри. Потім з власного досвіду надаватимуть доцільні рекомендації з розробки тих чи інших заходів. Що прискорить процес та мінімізує прояви негативних наслідків. Перспективою для подальших досліджень може стати аналіз впроваджених відповідно до Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року анти-бар'єрних заходів з виявленням позитивних та негативних впливів на життя людей з інвалідністю.

Література

Бабич-Касьяненко, К. (2019). Аналіз стану соціального обслуговування осіб з інвалідністю в Україні на сучасному етапі. *Прикарпатський юридичний вісник*. 79-83. DOI: [https://doi.org/10.32837/ryuv.v0i1\(26\).16](https://doi.org/10.32837/ryuv.v0i1(26).16).

Барна, М & Тучковська, І. (2020). Безбар'єрне середовище для осіб з інвалідністю в туризмі. *Herald of Lviv University of Trade and Economics Economic sciences*. 5-11. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2020-61-01>.

Бочелюк, В. Й., Турубарова, А. В. (2011). Психологія людини з обмеженими можливостями. Навчальний посібник. URL: <http://portal.iapm.edu.ua/portal/media/books/36763d1e5f2745489eddf3508fe1ad94.pdf>

Бук, М. (2020). Соціальне обслуговування осіб з інвалідністю в реабілітаційних установах України. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 82-89. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.9.15>.

Варгуляк, О.Г. (2021). Теоретико-правовий аналіз прав осіб з інвалідністю та місця в їх системі права на доступність об'єктів і послуг. *Наше право*. 119-124. DOI: <https://doi.org/10.32782/NP.2021.1.19>.

Департамент охорони здоров'я та реабілітації. (2019). URL: <http://vin.gov.ua/departament-okhorony-zdorovia/22824-zabezpechennia-aktyvnoi-uchasti-invalidiv-u-zhytti-suspilstva-deviz-2019-roku>

Кандиба, С. (2020). Поняття адміністративно-правового захисту осіб з інвалідністю в Україні. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 101-105. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.1.18>.

Каштан, С. М., Кравченко, О.О. (2019). Що можуть зробити громадські організації у сфері надання соціальних послуг людям з інвалідністю? (на прикладі «Конфедерації громадських організацій інвалідів України»). *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. №3. 24-33. DOI: <https://doi.org/10.33287/1120193>

Лещенко, О.Г. (2021). Роль громадських організацій у соціальній інклюзії дітей з інвалідністю в Україні. *Proceedings of the XXV International Scientific and Practical Conference Social and Economic Aspects of Education in Modern Society*. 17-21. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_conf/25012021/7355

Полякова, О., Булгакова, Т., Косенко, Д., Шмельова, О., Марета, О. (2021). Особливості дизайну офісних приміщень для людей з порушеннями опорно-рухового апарату. *Art and Design*. 96-106. DOI: <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2021.1.9>.

Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. (2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#Text>

Роганов, М.М., Роганов, М.Л. (2021). Розробка моделі інтелектуального безпечного середовища засобами технології інтернет речей (Internet Of Things). *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 100. 1. 166-174. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-100-1-166-174>

Тучковська, І. (2021). Особливості створення туристично-екскурсійного маршруту для осіб з інвалідністю. *Herald of Lviv University of Trade and Economics Economic sciences*. DOI: <https://doi.org/115-120.10.36477/2522-1205-2021-62-16>.

Універсальний дизайн. (1997). URL: <https://ud.org.ua/publikatsiji/11-printsipi-universalnogo-dizajnu>

Христова, Т., Мовіла, І. (2019). Комплексна рухова реабілітація людей з обмеженими функціональними можливостями. *Перспективи, проблеми та наявні здобутки розвитку фізичної культури і спорту в Україні: матеріали II Всеукраїнської електронної конференції*. 240-245. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/2948>

Ширяєва, Н. Ю. (2020) Проблеми якості інклюзивного менеджменту в будівельному комплексі. *Проблеми та перспективи розвитку будівельного комплексу м. Одеси*. 41. URL: https://odaba.edu.ua/upload/files/Zbirnik_konferentsii_budivelnyy_kompleks_Odesi_2020.pdf

Barrier-free design: Making environment accessible to the disabled. (2013). URL: <https://www.dailypioneer.com/2013/state-editions/barrier-free-design-making-environment-accessible-to-the-disabled.html>

GENERAL PRINCIPLES FOR CREATING A BARRIER-FREE ENVIRONMENT FOR PEOPLE WITH DISABILITIES

Tetiana Kochubei, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Sadova str., 2, Uman, Ukraine; udpu_tania@ukr.net

Nataliia Levchenko, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Sadova str., 2, Uman, Ukraine, n.levchenkod@gmail.com

Abstract. *People with disabilities face many different barriers, including physical, social, and economic ones, which prevent them from participating fully and effectively in public life. They do not have equal access to basic resources such as education, employment, health and social and legal security systems, but have a higher mortality rate. Despite this, disability remains largely unnoticed on the general development agenda of many countries. A barrier-free environment is something that allows people with disabilities to move safely, freely and use all structures within the built environment, roads, parks, gardens and other places. The goal of barrier-free design is to create an environment that supports the independent functioning of people so that they can participate in all activities without outside help. Forms of disability can be very different. Some disability-related health disorders lead to poor health and special health needs, while others do not. However, all people with disabilities have the same general needs as all other people, and therefore need access to basic health, social care and services in the first place. Today, accessibility for all is recognized as a basic necessity, and all over the world are trying to ensure it. Measures to overcome barriers and open the door to an inclusive society must be implemented effectively. In the conditions of the country's development and the focus on the socially-oriented society of popularizing the manifestations of humanism, overcoming the phenomenon of segregation of people with disabilities cannot be ignored. The article proves the urgency of creating a barrier-free environment for people with disabilities. Based on the analysis of the National Strategy for Creating a Barrier-Free Space in Ukraine until 2030, the main goals and directions of work are described. The general manifestations of the existing barriers in the life of people with disabilities are described. Proposed measures to overcome them based on the areas of this Strategy. The principles of Universal Design are described. Compliance with which is provided in the development of all measures to create a barrier-free environment for people with disabilities.*

Keywords: *people with disabilities; barriers; barrier-free environment; universal design; inclusive tourism.*

References

Babich-Kasyanenko, K. (2019). Analysis of the state of social services for people with disabilities in Ukraine at the present stage. *Prykarpattia Legal Bulletin*. 79-83. DOI: [https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i1\(26\).16](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i1(26).16). (in Ukrainian).

Barna, M. & Tuchkovskaya, I. (2020). A barrier-free environment for people with disabilities in tourism. *Herald of Lviv University of Trade and Economics Economic sciences*. 5-11. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2020-61-01>. (in Ukrainian).

Bochelyuk, V. Y., & Turubarova, A. V. (2011). Psychology of a person with disabilities. Tutorial. URL: <http://portal.iapm.edu.ua/portal/media/books/36763d1e5f2745489eddf3508fe1ad94.pdf> (in Ukrainian).

Buk, M. (2020). Social services for people with disabilities in rehabilitation institutions of Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 82-89. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.9.15>. (in Ukrainian).

Vargulyak, O. G. (2021). Theoretical and legal analysis of the rights of persons with disabilities and their place in the system of the right to access facilities and services. *Our right*. 119-124. DOI: <https://doi.org/10.32782/NP.2021.1.19>. (in Ukrainian).

Department of Health and Rehabilitation. (2019). URL: <http://vin.gov.ua/departament-okhorony-zdorovia/22824-zabezpechennia-aktyvnoi-uchasti-invalidiv-u-zhytti-suspilstva-deviz-2019-roku> (in Ukrainian).

Kandyba, S. (2020). The concept of administrative and legal protection of persons with disabilities in Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 101-105. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.1.18>. (in Ukrainian).

Kashtan, S.M., & Kravchenko, O.O. (2019). What can NGOs do to provide social services to people with disabilities? (on the example of the "Confederation of Public Organizations of Disabled People of Ukraine"). *Journal of the Academy of Labour, Social Relations and Tourism*. №3. 24-33. DOI: <https://doi.org/10.33287/1120193> (in Ukrainian).

Leshchenko, O. G. (2021). The role of public organizations in the social inclusion of children with disabilities in Ukraine. *Proceedings of the XXV International Scientific and Practical Conference Social and Economic Aspects of Education in Modern Society*. 17-21. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_conf/25012021/7355 (in Ukrainian).

Polyakova, O., Bulgakova, T., Kosenko, D., Shmelyova, O., & Mareta, O. (2021). Features of the design of office space for people with musculoskeletal disorders. *Art and Design*. 96-106. DOI: <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2021.1.9>. (in Ukrainian).

On approval of the National Strategy for the creation of barrier-free space in Ukraine for the period up to 2030. (2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#Text> (in Ukrainian).

Roganov, M. M., & Roganov, M. L. (2021). Development of a model of intelligent safe environment by means of Internet of Things technology. *Spirituality of personality: methodology, theory and practice*. 100. 1. 166-174. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-100-1-166-174> (in Ukrainian).

Tuchkovskaya, I. (2021). Features of creating a tourist-excursion route for people with disabilities. *Herald of Lviv University of Trade and Economics Economic sciences*. DOI: <https://doi.org/115-120.10.36477/2522-1205-2021-62-16>. (in Ukrainian).

Universal design. (1997). URL: <https://ud.org.ua/publikatsiji/11-printsipi-universalnogo-dizajnu> (in Ukrainian).

Hristova, T., & Movila, I. (2019). Comprehensive motor rehabilitation of people with disabilities. *Prospects, problems and current achievements in the development of physical culture and sports in Ukraine: materials of the II All-Ukrainian electronic conference*. 240-245. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/2948> (in Ukrainian).

Shiryaeva, N. Yu. (2020). Problems of quality of inclusive management in the construction complex. *Problems and prospects of development of the construction complex of Odessa*. 41. URL:

https://odaba.edu.ua/upload/files/Zbirnik_konferentsii_budivelnyy_kompleks_Odesi_2020.pdf (in Ukrainian).

Barrier-free design: Making environment accessible to the disabled. (2013). URL: <https://www.dailypioneer.com/2013/state-editions/barrier-free-design-making-environment-accessible-to-the-disabled.html>.

Article history:

Received: April 19, 2021

1st Revision: April 24, 2021

Accepted: May 30, 2021